

GO SE OBAMELE GA INTASTERI YA MAKHURA: GO TSWAKA LE KGWEBIŠANO YEO E SEGO MOLAONG

Tshwane, 14 June 2025 — Ditirelo tša Motšhelo tša Afrika Borwa (SARS) di tšwelapele go phethagatša tagafara ya tšona ya go koleka metšhelo ka moka yeo e kolotwago ya ditšhelete tša naga, go nolofatša kgwebo yeo e lego molaong, lego kgonthiša obamelo. Se se diragala maemong a boima a ikonomi le tikologo ya ditshepetšo tšeo di akareditšwego ke ditlhohlo tše dintši, go akaretša ikonomi yeo e sego molaong. SARS e šoma le dietšensi tše dingwe tša tiišetšo ya molao go lwantšhana le leuba le la ikonomi yeo e sego molaong.

Ikonomi yeo e sego molaong ke hlobaboroko lefaseng ka bophara gomme e tšhošetša setšhaba sa Afrika Borwa, ikonomi, le tšhireletšo ya bosetšhaba. Efogo ya motšhelo, go kwefa, ditransekšene tšeo di sego molaong, ditšweletšwa tšeo di sego molaong, le bomenetša di nyatša molao, di dira kgobogo ya potego ya setšhaba, di šitiša mebaraka, di thibela mmušo go hwetša diteno, gape di kgontšha bomenemene le bosenyi bja go beakanywa. Go naba ga ditiragalo tšeo di sego molaong nageng ya rena di hloka gore dietšensi ka moka tša tiišetšo ya molao di šome mmogo go thibela ditlwaetšo tša bona tše kotsi. Ikonomi yeo e sego molaonga e šarakane gomme e hloka karabelo ya mmušo ka moka magareng ga ditheo kamoka, disektara tša praebete, mekgatlo ya setšhaba le badirišanimmogo ba ditšhabatšhaba.

Mengwageng ye lesome ya go feta, dinaga tša mabapi le go Rarela le Maputo (Afrika Borwa, Swaziland, le Mozambique) e bile ditebanyo tša pele tša kgwebišano ya makhura yeo e sego molaong, yeo e otlelwago ke dikgokagano tša bosenyi tšeo di mokolago le go tswakantšha makhura ka tsela yeo e sego molaong. SARS e lemogile gore batlišagae ba bangwe ba tsebiša makhura a palo ya dilitara tše 40 000 goba palo ya tlase, mola dinyakišišo di laodiša gore palo ya go fihla dilitara tše 60 000 tša makhura di tlišwa mo nageng. Se se bitšwa go se obamele ka botlalo, gomme ditokumente di a fošagatšwa go phethafatša ditiragalo tše tša bosenyi. SARS e utullotše setlwaedi sa bosetšhaba moo bontši bja bobolokelo bja makhura le ditepo tša phatlalatšo ya makhura bo amana le tswakantšho ya ditšweletšwa ka moka tša makhura, kudu ka tswakantšho yeo e sego molaong ya tisele le pharafini. Tswakantšho ya makhura e dira ditshenyagelo tša ditšhelete tša mmušo tša palo ya go batamela R3.6 billion ka ngwaga go ya ka dipalopalo tša Khomišene ya Taolo ya Kgwebišano ya Ditšhabatšhaba.

Bjale ka ge go lebanwe le bomenetša bja go beakanywa ka hlokomelo, dietšensi tša mmušo di ipopile ngatana go šoma mmogo go kgesa, thibla le go lwantšhana le go tswakantšhwa ga makhura le go tiišetša Molao wa Khasetomo le Motšhelophahlogae. Mo dikgweding tše nne tša go feta, Kago ya Bosetšhaba ya Ditshepetšo tša Mohlakanelwa le Bohlale (NATJOINTS) e dirile masolo a mantši kudu.

Lesolo la mohlakanelwa la go otllelwa ka bohlale la tlišetšo ya molao le akareditiše dipuruputšo le diswaro tša tebanyo ya mafelo polokelo a mangwe a makhura le ditepo gammogo le go sampolwa ntle le peakanyo ga dinamelwa tša ditanka go hlahloba boleng le ditwakwa tša makhura.

Sehlophatšhomo kopanelwa se be se theilwe ka baofisiri ba SARS le SAPS bao ba šupeditšego ditebanyo tše 23 go ralala le Gauteng, Mpumalanga, le KwaZulu-Natal. Sehlophatšhomo se se golegile:

1. Dilitara tše 953 515 tša makhura a tisele a go tšhilafatšwa.
2. Ditepo tše tshela tše di tlotšego Karolo contravention of Sec. ya 37 ya Molao wa Khasetomo le Motšhelophahlogae wa 91 wa 1964.
3. Dithoto le makhura a go tšhilafatšwa tša boleng bja R367 274 330, tše di lebišitšego go dinyakišišo tša go iša pele, le bosenyi le ditshenyagelo tša setšhaba.
4. Tše pedi tše di bitšwago “washrooms” tša makhura, yeo enngwe e lego yeo e sego ya mehleng ya “washroom” ya go sepetšwa yeo e loketšwego ka gare ga theraka, yeo e dirišwago go tloša maswao a pharafini.
5. Ditheraka tše lesomepedi tša go sepetša makhura tše di šupeditšwego ka morago ga tsebišo ya go fošagala ya kišontle ya palogare ya dilitara tše 15 000 tša makhura tanka enngwe le nngwe.

Godimo ga moo, melato ye 13 ya bosenyi e ile ya ngwadišwa le SAPS, ya thekgwa ke banyakišiši ba kgwebišano ba ka SARS bakeng sa tlolo ya molao wa khasetomo lemotšhelophahlogae le bomenetša.

SARS e amogela thekgo ya tšwetšopele ya tirišanommogo yeo e hweditšweo go tšwa go:

- NATJOINTS
- Ditirelo tša Maphodisa tša Afrika Borwa: Kgoro ya Bohlale bja Bosenyi, Sephodisa sa Taolo ya Setšhaba, Diforensiki tša Ditšithale, le Ditirelo tša Bofokisi
- Etšensi ya Tšhireletšo ya Mmušo
- Sešole sa Afrika Borwa sa Bosetšhaba
- Ditirelo tša Tšhoganetšo tša Masepala: Kgoro ya Mello le Maphodisa a Masepala
- Kgoro ya Kagodikgwa, Boreadihlapi le Tikologo
- Kgoro ya Didirišwa tša Diminerale le Enetši
- Taolelo ya Botšhotšhiši bja Bosetšhaba

- Kgoro ya Merero ya Selegae

Edward Kieswetter, Khomišinare wa SARS, laeditše ditebogo tša gagwe go dihlopha tša SARS le SAPS le dikgoro tše dingwe tša Mmušo bakeng sa maitapišo a bona a go kgesa, lwantšha le to thibela leuba la ikonomi yeo e sego molaong. O boletše gore “digongwana tša bosenyi tše di amanago le ditiragalo tša bosenyi ntle le boitsholo e ba fa sebetse sa go senya ntle le tšhitišo go fihlelela dipelo tša bona tša bosenyi”. Khomišinare Kieswetter o geteletše gore dietšensi tša mmušo di tla šoma ka maatla mmogo go ya ka molao go lwantšhana le kgwebišano yeo e sego molaong. “Digongwana tše di ka nyatša merero ya rena ya go rarolla phedišo ya bosenyi ka go itsenya kotsing. Ditiragalo tše di koafatša motheo wa kago ya setšhaba sa rena. Molaetša wa rena o tloga o kwagala: re ka sefelelwa ke maatla a go ba lwatšha”.

Go hwetša tshedimošo enngwe, ka kgopelo ikgokaganye le SarsMedia@sars.gov.za